

Prof. Dr. Çetin ARSLAN
C. S. Murat KAYANÇİÇEK

**CEZA İNFAZ KURUMLARINDA ANNELERİNİN
YANINDA KALAN 0-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLAR
(İK M. 65)**

A. GENEL OLARAK

Çocuğun infaz kurumunda doğmaması gerektiği genel kabul gören bir ilkedir (CPT Stn). Bebekler ve küçük çocukların anneleriyle kurumda kalıp kalamayacağı veya kalabilirse ne süreyle kalabilecekleri bir sorundur. Zira bir yandan infaz kurumları bu grup yaştakiler için uygun bir ortam değilken, diğer taraftan bunların annelerinden zor kullanılarak ayrılması hiç istenmeyen bir durumdur. Bu ikilemde anne ve kendisine bağımlı çocuğunun en azından belli bir süre birlikte olmalarına izin verilmelidir. Nitekim Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin R (98) 7 s. TK m. 69'u referans alan İK m. 65/1'de de, anaları h/t olup da dışarıda korumasına bırakılacak kimsesi bulunmayan "0-6 yaş" (72 ay) aralığındaki çocukların, analarının yanında kalabilecekleri hükme bağlanmıştır. Kurumda annesiyle kalabilmenin üst yaş sınırını İspanya 6, Avusturya 5, Kanada 4, Danimarka, Portekiz ve İsviçre 3, Finlandiya 2 ve İsveç 1 olarak kabul etmektedir (Şenol vd, '12, 156/157).

B. 0-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN BARINDIRILMASI

BM Bangkok Kuralları (Bank) m. 49'a göre, çocuğa asla mahkûm muamelesi yapılmamalıdır. CPT'ye göre, her durumda temel prensip BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) m. 3 uyarınca "çocuğun üstün yararı"nın gözetilmesi olmalıdır. Bu özellikle verilen *doğum öncesi* ve *sonrası* hizmetlerin, kurum dışında sunulan hizmetlerle eşdeğer olması anlamına gelmektedir. Bebekler ve küçük çocuklar, tutuldukları yerlerde sosyal hizmet ve çocuk gelişimi uzmanlarınca izlenmelidir. Amaç,

hapsin üniforma veya anahtar destesi gibi görsel unsurlarından uzak ve çocuğa odaklı bir ortam oluşturmaktır. Ayrıca bebeklerin hareket ve bilişsel becerilerinin normal gelişimini sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır. Özellikle çocuklara kurum içinde yeterli dinlenme, boş zaman değerlendirme, yaşına uygun eğlence etkinliklerinde bulunma, **oyun** ve **hareket etme** imkânı sağlanmalı ve çocukların mümkün olduğunca kurumdan çıkarak dışarıdaki normal hayatta deneyim edinme imkânı yaratılmalıdır. Eğer anne ve çocuk kurumda birlikteyse, **kreş** veya eşdeğeri koşullar sağlanmalıdır. BM Asgari Standart Kuralları (SAK) m. 23/2 ve R (98) 7 s. TK m. 70'deki tavsiye paralelinde kaleme alınan 5275 s. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (İK) m. 65/1'de de, annelerinin yanında kalan 0-6 yaş grubundaki çocukların gündüzleri (annelerinin bakımı altında olmadığı zamanlarda) kurum bünyesindeki veya Sos. Hiz. ve Çocuk Esir. Kur. veya diğer kurum ve kuruluşlara ait kreş ve gündüz bakımevlerinde barındırılacakları belirtilmiştir.

Anneler ve çocuklarının, yanında çocuğu olmayan h/t'lerden ayrı odalarda barındırılmaları, temel ihtiyaçların gerçekleştirilmesini kolaylaştıracak, çocukların akranlarıyla geçirdikleri süreyi uzatarak sosyal gelişimlerini olumlu yönde etkileyecek ve çocuk bakımı konusunda deneyimlerin paylaşılmasını sağlayacaktır (İşcanoğlu, '19, 98).

Çocuğun yüksek yararı, özel durum ve koşullara uygun değerlendirmeler gerektiren dinamik bir kavramdır ve haklara dayalı bir yaklaşım gerektirir. Bu yaklaşımda ilgili tüm aktörler çocuğun bütünlüklü fiziksel, psikolojik, ahlaki ve manevi gelişimini ve insan olarak saygınlığını ileri taşımak için seferber edilmelidir (<https://uni.cf/2WwTBUT>, 511). Bu bakımdan İzmir Kadın Kapalı İnfaz Kurumu'nun 3 ünitesinde Ege Üniv'nin "*Saklı Kanatlar Oyun Odaları Dizaynı*" projesi kapsamında dizayn edilen çocuk emekleme, yaşam ve oyun alanları; Sincan ve Diyarbakır Kadın Kapalı İnfaz Kurumlarında Avrupa Birliği desteğiyle gerçekleştirilen "*Annesinin Yanında Kalan Çocuklar İçin Kurum Modeli Geliştirilmesi*" projesiyle inşa edilen çocuk

dostu yaşam alanları iyi uygulama örnekleri arasındadır.

Olağan hayatın akışından uzaklaşarak kısıtlı bir alanda yaşamaya mecbur kalmak, her zaman için yaşam koşullarını zorlaştırır. Çocuğun kuruma alışmasını normalleşme gören bakış açısı, bu zorluğu daha da artırmak dışında bir amaca hizmet etmez. Bir anne, çocuğuna kurum ortamındaki her şeyi iyi gösterirken, aslında onun deneyimlenen şahsında gizli bir çözülme yaşar. Kurum personelinin 6 yaşından küçük çocukları barındırırken uymaları gereken bir kurallar demeti bulunmaması diğer eksikliklerdir. Bu itibarla, annenin çocuğunu yakınlarına teslim etmek veya onlardan teslim almak için koşu dışına çıkmasına güvenlik gerekçesiyle izin verilmemesi geçerli neden olmamalı, anne çocuğunun yanında aranmamalı, sayımlarda demir kapılara vurmak gibi çocuğu korkutucu sesler çıkarılmamalı, sayım sırasında anne bebeğini emzirmekten onu memeden kesmesi istenmemeli, aramalar çocuklar için eziyete dönüştürülmemeli, üniteye sakıncalı olmayan oyuncaklar ve eğitici materyaller (boyama kitapları, resim defterleri, boya kalemleri ve oyun hamurları gibi) verilmesi engellenmemeli, çocuğa yaşıyla uyumlu ayrı yatak verilerek annesiyle aynı yatağı paylaşması engellenmeli, çocuk kreşe veya kurum içi etkinliğe üniformasız personel tarafından götürülmeli, kreşten yararlandırmada annenin hangi suç grubuna (adli ve terör) mensup olduğu önemsizmemeli, tercih edilmeyen çok paketli ürünler yerine çocuklar için "diyet yemek" menüsü çıkarılmalı, dönemsel olarak bir çocuk doktorunun kuruma gelmesi sağlanmalı, personel kurumun gerçek ihtiyaçlarına göre (çocuk gelişimcisi, psikolog gibi) seçilmelidir. Çocuğun üstün yararını görmezden gelen aksine uygulamalar, onun gelişimini negatif yönde etkileyeceğinden kabul edilemez. Kurumlar arasında görülen esaslı uygulama farklılıklarının da izah edilebilir yanı yoktur.

İK m. 65/3 gereğince annelerinin yanında kalan 3 yaşını tamamlamış çocuklar, gerekirse hâkim kararıyla çocuk yuvalarına ya da yetiştirme yurtlarına yerleştirilebilirler; bu durumda da çocukların

belirlenecek bir program ve usule göre zaman zaman anneleriyle temas kurmaları sağlanır. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik (İY) m. 58/1 uyarınca 3 yaşını doldurmuş çocuklar hakkında, 5395 s. Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) kapsamında koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alınması için ilgili kurumlara bilgi verilir. Burada kurum psiko-sosyal yardım servisi (PSYS) ve sağlık servisinin önerisi belirleyicidir.

Uzun dönemli düzenlemelerle özellikle de çocuğun annesinden ayrılarak topluma nakledilmesi ile ilgili kararlar, pedo-psikiyatrik ve medikososyal unsurlar ışığında her bir olgu için ayrı ayrı değerlendirilerek alınmalıdır (CPT Stn). Ad. Bak. ile MEB arasında imzalanan 21.11.11 t. *Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevlerinde Annesinin Yanında Kalan Çocukların Gelişimlerinin Desteklenmesi Hakkında İşbirliği Protokolü* bulunmaktadır. Bu Protokole göre; MEB, cezaevlerinde annesinin yanında kalan çocukların psiko-sosyal açıdan gelişimlerinin desteklenmesi amacıyla, kapasite ölçüsünde kendisine bağlı anaokulları ve ana sınıflarına, öncelikli olarak ve sıraya alınmaksızın kaydedileceği yönünde görevli ve sorumlu kılınmıştır. Ayrıca MEB tarafından bu çocuklardan muhtaç olanlara ücretsiz eğitim verileceği öngörülmüştür. Diğer taraftan protokole Ad. Bak.'nın; 0-6 yaş grubunda çocuğu olan h/t'lerin nakillerini, imkânlarla ve taleplere göre MEB bünyesindeki anaokulu ve ana sınıfının bulunduğu yerlerdeki kurumlara yapacağı; bu çocukların MEB bünyesindeki anaokulu ve ana sınıfına gidiş-gelişlerini sağlayacağı; cezaevi, anaokulu ve ana sınıfındaki faaliyetler ile h/t'lerin eğitim çalışmalarının, düzgün bir şekilde yürütülmesi amacıyla gereken önlemleri alacağı şeklinde görev ve sorumlulukları olduğu da vurgulanmıştır (m. 5).

Ayrıca Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün (CTE) 20.2.18 t. ve 25486 s. yazısında, kurumda anneleriyle birlikte kalan çocuklara yönelik çalışmaları gerçekleştirmek üzere **aile ve sos. pol. il müd.'nden gelen ziyaret taleplerinin Cumhuriyet başsavcılığının (CBS) gözetim ve koordinatörlüğünde** gerçekleştirilmesi, il müd.'leri tarafından

oluşturulacak kurula annesinin yanında kalan çocukların bulunduğu kurum müdürü veya psiko-sosyal ve eğitim faaliyetlerinden sorumlu 2. müdürün katılımının sağlanması, görevli il müd. personeline gerekli kolaylığın gösterilmesi istenmiştir.

C. 0-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN HASTANEYE SEVKİ

Analarının yanında kalan 0-6 yaş grubundaki çocukların sağlık sorunları sebebiyle kurum dışına sevk edilmeleri durumunda, annesinin kendisine refakatinin kurum doktoru tarafından verilen bir raporla zorunlu görüldüğü zaman refakat edebilir (İY m. 127/1-f).

Analarının yanında kalan 0-6 yaş grubu çocukların sağlık giderleri diğer h/t'ler gibi kurum tarafından karşılanır (İY m. 127/1-f). 5510 s. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu m. 60/c'de yer alan, "*Harcamaları, taşınır ve taşınmazları ile bunlardan doğan hakları da dikkate alınarak, Kurumca belirlenecek test yöntemleri ve veriler kullanılarak tespit edilecek aile içindeki geliri kişi başına düşen aylık tutarı asgari ücretin üçte birinden az olan vatandaşlar ile gelir tespiti yapılmaksızın genel sağlık sigortalılığı ya da bakmakla yükümlü olduğu kişi bulunmayan Türk vatandaşlarından 18 yaşını doldurmamış çocuklar... genel sağlık sigortalısı sayılır.*" hükmü gereğince 18 yaşına kadar olan çocuklar devlet güvencesinde olduklarından ödemeleri de SGK tarafından karşılanır. İzmir CBS'ye gönderilen CTE'nin 30.9.19 t. ve 158833 s. görüşünde, h/t'lerin ilaç ödemeleri Ad. Bak. tarafından yapıldığından, estetik ve kozmetik olmaması ve reçete edilen ilacın hekim önerisiyle doğrudan tedavi edici ürün olması koşuluyla **annesinin yanında kalan çocuklara reçete edilen ilaçlar ile muayene ve tedavilerine ait ödemenin** gerektiğinde infaz kurumu tarafından yapılabileceği, Türk Ecz. Bir. Mrk. Heyeti ile CTE tarafından hazırlanan CETAS sisteminde ise, annesinin yanında kalan çocuğun sisteme reçete girişlerinin **annesinin kimlik numarası üzerinden** işlem yapılması gerektiği belirtilmiştir.

CTE'nin 9.11.18 t. ve 164959 s. yazısında, h/t

anneleriyle birlikte kurumlarda barındırılan çocuklarla ilgili her türlü değişikliğin (**kuruma yeni gelen veya ayrılan, bulaşıcı ya da kronik bir hastalığın ortaya çıkması** vs) süre gözetilmeksizin ekli tabloya işlenerek anlık olarak CTE'ye gönderilmesi istenmiştir.

45/1 s. Genelge 5. Bölüm m. 7'ye göre, çok zorunlu bir durum olmadıkça, h/t'lerin **yanlarında kalan çocuklarını** duruşmalara götürmelerine izin verilmeyecektir. Kurum bünyesinde kreş varsa burada, yoksa sos. hiz. çocuk esirgeme kurumu müd.'ne bağlı kreş veya çocuk yuvalarında ya da PSYS gözetiminde kurumda uygun ortamda kalmaları sağlanacaktır. Anne sütüyle beslenen veya bakıma muhtaç çok küçük yaşta çocuğu olan tutukluların duruşmalarının sabah saatlerine alınması için ilgili mahkemeler ve duruşma bitiminde derhâl kuruma dönmeleri için jan. nezdinde gerekli girişimlerde bulunulacaktır.

Ç. 6 YAŞINI BİTİRMİŞ ÇOCUKLAR HAKKINDA YAPILACAK İŞLEMLER

Analarının yanında kalmaktayken 6 yaşını dolduran çocukların menfaati de göz önünde tutularak kurum dışında barındırılacakları yerler, ilgili mevzuat hükümlerine göre belirlenir (İY m. 58/2). 6 yaşını dolduran çocuğun dışarıda bırakılacak kimsesi bulunmadığı takdirde durum kurum idaresince Aile ve Sos. Hiz. İl Müd.'ne bildirilir. Bu çocukların görevliler aracılığı ile anılan kurumca belirlenen kuruluşa teslimi sağlanır (İY m. 58/3). CTE'nin İzmir CBS hitaplı 4.6.20 t. ve 72668 s. görüşünde, İK m. 65/1 ve 4721 s. TMK hükümleri birlikte değerlendirilerek, 72 ayı dolduran çocukların kurum dışında bulunan bakım verenine, bakım vereni yoksa Aile Çal. ve Sos. Hiz. Bak.'na bağlı kuruluşlara teslim edilmesinin uygun olacağı belirtilmiştir.

Bakıma ihtiyaç duyan çocuğun, dışardaki bakımına ilişkin bir değerlendirme yapılmaksızın kurumdan çıkarılması gerek anne, gerekse çocuk üzerinde travmatik etki doğurabilmektedir. Bu itibarla; çocukların kurumdan çıkarılmalarına dayalı tatmin edici bakım düzenlemeleri sağlanarak ve her zaman çocuğun yüksek yararı dikkate alınıp

vaka bazında bireysel değerlendirme yapılarak verilmelidir (Bank m. 52; SAK m. 29).

KAYNAKÇA

Şenol, Dolunay/ **Yıldız**, Sıtkı/ **Kıymaz**, Talat/ **Kala**, Hasan, Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu Bildiri Kitabı, Mutlu Çocuklar D. Y, Ank. '12.

İşcanoğlu, Zülal, Tutuklu/ Hükümlü Anneleriyle Birlikte Ceza İnfaz Kurumlarında Kalan Çocukların Bağlanma Güvenliğini Açıklayan Faktörler, (YDT), HÜSBE, Ank. '19.